

GATE

Archaeology

Programma van maatregelen

Bureauonderzoek
2018E250
Landschappelijk bodemonderzoek
2018F52

Stabroek Laageind

Sander Van De Velde

Joachim Rozek

Pieter Laloo

Ghent Archaeological Team bvba
Dorpsstraat 73
8450 Bredene

Colofon

Project:
Stabroek Laageind

Opdrachtgever:
PITO - provinciaal onderwijs Antwerpen
[Provinciaal Instituut voor Technisch Onderwijs]
BTW: BE0455 823 388

Uitvoerder:
GHENT ARCHAEOLOGICAL TEAM bvba (GATE)
Sander Van De Velde, Pieter LALOO

© 2018 - GHENT ARCHAEOLOGICAL TEAM bvba
Niets uit deze uitgave mag vermenigvuldigd of
aangepast worden, opgeslagen in een
geautomatiseerd gegevensbestand en/of openbaar
gemaakt worden onder enige vorm of wijze ook,
elektronisch, mechanisch, door fotokopie, zonder
toestemming van Ghent Archaeological Team bvba.

Inhoudstafel

Colofon		i
Inhoudstafel		ii
Inleiding		iii
Colofon	i	
1. Gemotiveerd advies over het al dan niet moeten nemen van maatregelen		v
1.1..... De volledigheid van het uitgevoerde vooronderzoek	v	
1.2..... Impactbepaling	vi	
2. Programma van maatregelen	vii	
2.1..... Programma van maatregelen voor vrijgave	vii	
2.1.1 .... Administratieve gegevens	vii	
2.1.2.... Vraagstelling en onderzoeksdoelen	vii	
2.1.3.... Concretisering van maatregelen.....	vii	
Bibliografie	x	
Bijlage	x	
Bibliografie		iv
Bijlage		v

Inleiding

De provincie Antwerpen investeert in nieuwe schoolinfrastructuur op terreinen van Pito Stabroek in de gelijknamige gemeente. Planvorming behelst de oprichting van een nieuwe paard- en schapenstal, alsook van een overdekte paardenrijpiste. De gebouwen breien verder aan de zuidwaartse groei van schoolfaciliteiten richting de Kleine Watergangbeek.

Het projectgebied bevindt zich voorsnog niet in een vastgestelde archeologische zone, noch binnen een beschermde archeologische site of gebied waar geen archeologie meer te verwachten valt [GGA]. Wel vond in 2011 reeds een proefsleuvenonderzoek en daaropvolgende opgraving plaats op aanpalende percelen [ter hoogte van het Picoloplein].

Het projectgebied is kadastraal ca. 13 ha groot. Geplande ingrepen zijn veel beperkter in omvang. De als plangebied gemarkeerde oppervlakte overschrijdt drempelwaarden opgenomen in het Onroerendergoed-decreet [perceelopp. ca. 6000 m²]. Hierdoor moet een archeologienota worden opgesteld. GATE werd aangesteld om deze archeologienota door middel van een bureaustudie en landschappelijk bodemonderzoek op te maken met advies naar eventueel uitgesteld vooronderzoek, werfbegeleiding of vrijgave.

Programma van maatregelen

1. Gemotiveerd advies over het al dan niet moeten nemen van maatregelen

1.1 De volledigheid van het uitgevoerde vooronderzoek

Uit het **bureauonderzoek** blijkt dat de ruime omgeving van het projectgebied archeologisch potentieel heeft voor de aanwezigheid van vondsten en sporen vanaf het paleolithicum.

Recent preventief onderzoek in de [onmiddellijke] omgeving van het projectgebied beperkte zich tot één proefsleuvenonderzoek in het historische centrum van Stabroek, enkele 100'en meter noordoostwaarts van het projectgebied langs het Laageind, waaruit nog in 2011 een opgraving voortvloeide [Derieuw 2011; CAI-id. 159143]. Resultaten tonen overwegend laat- en postmiddeleeuwse sporen. Andere indicatoren zijn mogelijk ouder, maar door de afwezigheid van vondstmateriaal niet nader gedetermineerd.

Uit het **landschappelijk bodemonderzoek** blijkt dat het gebied deels verstoord is door recente antropogene activiteiten en dat er deels een partiële bewaring is van een archeologisch niveau. In het noorden en oosten van de projectzone bevindt dit niveau zich op meer dan 80cm diepte en waren geen sporen meer te vinden van de natuurlijke bodemopbouw. In het westen en zuidwesten van de projectzone bleef de antropogene impact beperkt tot ca. 50cm diep en werd nog een partieel bewaarde podzolbodem vastgesteld. Het booronderzoek wees op een laag potentieel voor het aantreffen van goed bewaarde steentijdartefacten vindplaatsen op de zones met geplande bodemingrepen. In de westelijk-zuidwestelijke zone kunnen er sporevindplaatsen verwacht worden onder de ploeglaag.

1.2 Impactbepaling

Het Provinciaal Instituut voor Technisch Onderwijs [PITO] in de provincie Antwerpen plant een uitbreiding van haar schoolinfrastructuur te Stabroek.

Gegeven verscheidene kleinere aanpassingen met verwaarloosbare impact op het bodemarchief, voeren we de effectieve bodemingrepen terug tot de fundering van drie gebouwen: een Paardenrijpiste, en een Schaa- en paardenstal. Alle drie zijn regelmatig rechthoekig in ontwerp en meten respectievelijk 20,6 bij 40,6 m [$836,36 \text{ m}^2$], 15,12 bij 32,18 m [$486,56 \text{ m}^2$] en 17,78 bij 36,18 m [$643,28 \text{ m}^2$]. Beide stalgebouwen worden vanaf het maaiveld op een 0,2 m dikke betonplaat gefundeerd. Hieronder wordt telkens een bijkomende uitgraving van 0,6 m voorzien t.a.v. de vorstrand. De paardenrijpiste komt te rusten op een pijler- en sokkelfundering. Sokkels worden op regelmatige afstand op haar omtrek ingegraven tot ca. 0,8 m onder het maaiveld. We dienen uit te gaan van de integrale versterking van bodemintegriteit in het bodemvolume tussen sokkels.

De totale verwachte bodemverstoring delft tot 0,8 m onder het maaiveld en beslaat een oppervlakte van 1966,2 m². Detailplannen van de geplande ingrepen zijn terug te vinden in de bijlage achteraan de tekst.

Figuur 1. Geplande bodemingrepen

2. Programma van maatregelen

2.1 Programma van maatregelen voor vrijgave

2.1.1 Administratieve gegevens

initiatiefnemer	PITO -provinciaal instituut voor technisch onderwijs
Locatie van het vooronderzoek	Stabroek Laageind
Bounding box	X 149630,233 224070,756 Y 14973,977 224045,356
Kadastrale gegevens	80a, 81a, 94a-b en 95 [Afd. 1, Sectie C]

2.1.2 Vraagstelling en onderzoeksdoelen

Op basis van verscheidene parameters, zoals de nog aanwezige erfgoedwaarden, de landschapshistoriek, topografie, geomorfologie, bodemgebruik, vegetatie, en ingreephistoriek, wordt een waardering van het archeologisch potentieel binnen het afgebakende projectgebied opgesteld. Hiertoe wordt een stapsgewijze onderzoeksprocedure doorlopen van een bureaustudie met aansluitend landschappelijk booronderzoek, waarbij de vraagstelling steeds teruggekoppeld wordt naar volgende kernpunten:

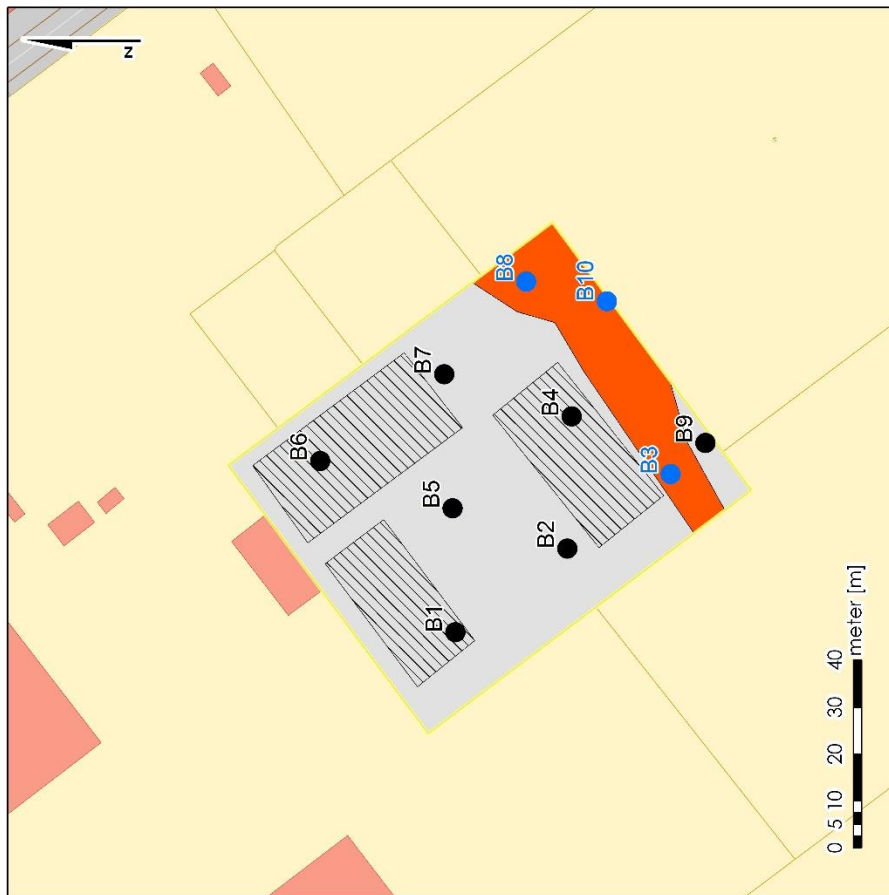
- Welke impact hebben infrastructuurplannen op de staat en aard van de ondergrond, *i.e.* het bodemarchief?
- Hoe verhoudt die ondergrond zich tot de bewaringstoestand van een verscheidenheid aan archeologische aanwijzingen?

2.1.3 Concretisering van maatregelen

GATE adviseert **geen** verder vooronderzoek met ingreep in de bodem op basis van een impactanalyse, daar uit het landschappelijk bodemonderzoek bleek dat er binnen zones met geplande bodemingrepen in de eerste plaats een laag potentieel is voor het aantreffen van steentijdartefactenvindplaatsen. De enige zones, binnen het projectgebied waar een deels bewaarde podzol werd aangetroffen, en waarin dergelijke vindplaatsen nog deels aanwezig zouden kunnen zijn, vallen immers buiten de geplande werkzaamheden.

Project: 2018F52
 Schaal: 1:1 000
 Datum: 21/06/2018
 Onderwerp: Landschappelijk
 Booronderzoek
 Bodemopbouw

Legende:
Bodemprofiel - boring
 ● A-C
 ● podzol
 ▨ geplande ingrepen
 □ Projectzone
bodemprofiel
 ■ podzol-profiel
 ■ A-C-profielen

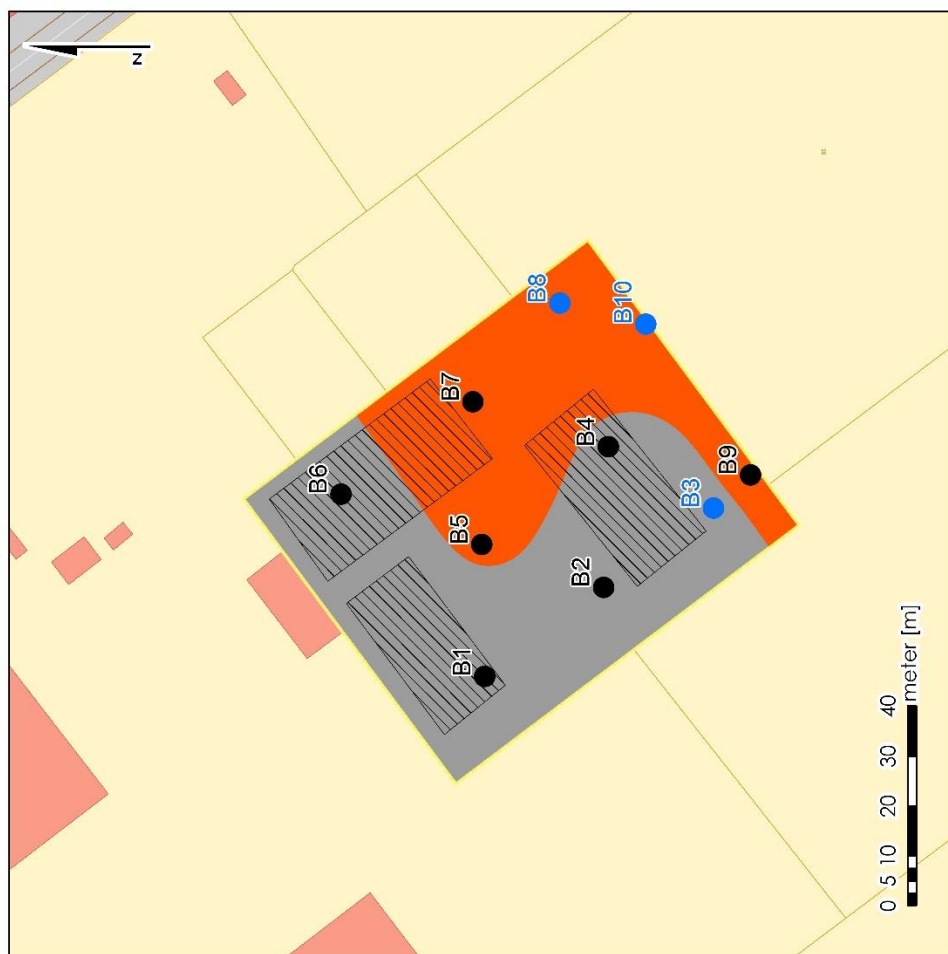

Figuur 2. Bodembewaring ten opzichte van de geplande bodemingrepen. De voor steentijdvindplaatsen potentieel interessante zone met partieel bewaard podzolprofiel (rood) valt buiten de zone met de geplande werkzaamheden.

Anderzijds raken slechts 23% van de bodemingrepen, over een oppervlakte van 464m² potentiële archeologische niveaus waarin zich sporenc concentraties zouden kunnen manifesteren. 77% van de geplande bodemingreepoppervlakte blijft boven het archeologisch niveau. Verder vervolgonderzoek met proefsleuven van deze kleine zones zou geen ruimtelijke inzichten in eventueel aanwezige sporensites kunnen bijbrengen en kosten-baten weinig nuttige kennisvermeerdering opbrengen.

Project: 2018F52
Schaal: 1:1 000
Datum: 21/06/2018
Onderwerp: Landschappelijk
Booronderzoek
Impact

Figuur 3. Bodemingrepen ten opzichte van de vastgestelde antropogene verstoringdiepte. De overlap waar de geplande werkzaamheden het archeologisch niveau raken (rood gearceerd) blijft beperkt in omvang.

Toevalsvondsten kunnen evenwel in nooit uitgesloten worden. In desbetreffend geval geldt de vondstmeldingsplicht : <https://www.onroerendergoed.be/digitaal-vondstmeldingsformulier> .

Bibliografie

Literatuur

Derieuw M., Bruggeman J. & Reyns N. 2011: Archeologische opgraving Stabroek - Dorpsstraat, Rapporten All-Archeo bvba 056,gevolgen op de lokale staat van de bodem.

Bijlage

Figurenlijst

Figuur 1. Geplande bodemingrepen	vi
Figuur 2. Bodembewaring ten opzichte van de geplande bodemingrepen.....	viii
Figuur 3. Bodemingrepen ten opzichte van de vastgestelde antropogene verstoringsdiepte.	ix

